

Վուգուաթըն Թաֆսիւթը հագլըն,
տա պու տէֆա ալտըղըմըզ մալիւմաթա
հէօթ, էզըքեայի մէրգումէ եհկիրմի պէշ

նե՛քեր օլարագ , լէյլէն պու թարաֆա կէչիպ , վէ Զիշթօվա գասապարնտան չապգըն թագըմընտան եէտի նե՛քեր տախի պուշարա միւնգամմ օլուպ , թէք-
ֆուր դարիյէսի ճիվարընա վարտըզա-
ընտա , չիւնքի օրատա գասապարն օթ-
լագ մահէլլի օլմասըյա , կիւնտիւզերի
քիրաճըլըգ իտէն ատէմլէր հայվանլարընր
կիճէլէրի օթլաթմագ իշին , օրատա կէ-
թիւրտիւքլէրի կիպի , Զիշթօվա գասա-
պար էհալսինտէն օն սէքիգէր , երկիր-
միշէր եաշընտա մալիւմ էլ էսամի իւշ
նե՛քեր իսլամ տէլիգանլըսը , վէ օն իքի-
շէր եաշընտա իքի նե՛քեր Զէրքէս չօճու-
ղու տախի օ կիճէ հայվանլարընր օթ-
լաթմագ իշին մահէլլի մէգքիւրտէ պու-
լունմալարըյա , էշգընայի մէրգուլէ պաղ-
թէթէն պուշարըն իւզէրինէ հիւճիւմ ի-
տէրէք , վէ էլէրինի պաղլատըգտան սօն-
րա , օրատաքի չալըլըգ իշինէ չէքէրէք ,
քիւշիւք պուշագ իլէ պիշարէլէրին հէր
պիրինի պիր սուրէթի ֆէճիատա գաթլ
ու թէլէֆ իթմիշ , վէ պուշուլն իւզէրի-
նէ արթըգ հէր պիրի արսլան վէ գահրա-
մանի գէման քէսիլէրէք , օրատան տօրու-
պիւլիւք Պալգանա կիթմէք նիյէթինտէ
իտէլէրտէ , Պալգանըն հէր թարաֆը
թահթը մուհաֆագա վէ զապըթատա
օլմասըյա , իլէրլէմէյէրէք , նիհաեթ
պիր գաշ կիւնտէ թրնօվա իլէ Սէլօվա ա-
րասընտա վագը Վիրպօֆգա նամ գարիյէ
օրմանընա վուսուլ իլէ , օրատա իխթի-
ֆա իթտիլէրի , վէ քէօյիւ պասմագ ի-
շին ֆուրսաթ կէօգէթտիլէրի էսնատէ ,
քէօյիւլէրտէն մահէլլի մէգքիւրտէ գա-
րիպ թարլատա չիֆթ սիւրմէքտէ օլան
պիր իսլամ պուշարը կէօրիւպ , վէ խա-
պէր վիթմէք իշին գաշարագ քէօյէ կիթ-
մէքտէ իքէն , օ արալըգ տէյիրմէնինէ
կիթմէքտէ օլան Վիրպօֆգալը Մէհէմ-
մէտ աղաեա պիթթէստիւֆ , քէյֆի-
եթի իֆատէ իտիպ , տէր հալ քէօյիւ-
լէրէ իխպարը մատտէ օլունմուշ օլու-
ղունտան , անըն իւզէրինէ քէօյիւլէրտէն
տէրուլնի գարիյէտէ պուլունապիլէն սէ-
քիզ օն քիշի թօրլանըպ , վէ սիւհաշլանըպ
էշգընանըն պուլունտուգլարը օրմանըն
էթրաֆընր գուշատարուգ , ատէթա մու-
հարէպէեէ պաշլամըշար տըր :

էշգընանըն էլէրինէ վէրիլմիշ օլան
չէշիւնէլի թիւֆէնքլէր իլէ , քէօյիւլէրի
քէնտուլէրէ եաղլաշմագտան մէն իլլէ-
տիկի , վէ պէրի թարաֆտա իտէ , իսլա-
մըն ատէտի անլէրին նըսֆը տէրէճէսին-
տէ օլուպ , սիւհաշլարը տախի միւքէմմէլ
օլմատըղը ճիհէթլէ , տիկէր թարաֆտան
իմտատ , վէ ասկէր վարընճաեա գատար
սապը իթմէք լաղըմ իքէն , իսլամ տէլի-
գանլըլըրը սապը իտէ մէտիլէրինտէն , վէ
ճէպիւնէլէրի տախի թիւքէնտիկինտէն ,
ճիւմէսի պիրտէն էշգընա իւզէրինէ
հիւճիւմ իլէ , պօղազ պօղազա իթտիլէ-

րի գաղլատա իսլամտան պիրի չէհիտ օ-
լուպ , վէ իքիսիեարալանըպ , իշպու եա-
րալը օլանլարտան պիրինի տախի էշգընա
պօղազլամագ իւզըն իքէն , Վիրպօֆգալը
Մէհէմմէտ աղա եէթիշէրէք , վէ պիրինի
թէթէլէյէրէք քէնտի արգատաշընր գուր-
թարըպ սէլամէթէ չըգարմըշ , վէ պու-
գաղլատա էշգընայի մէրգուլէտէն Վիր-
պօֆգալը օլուպ , տէօրթ սէնէ մուգատ-
տէմ պիր ճիւնայէթտէն տօլաեթ էֆլագա
գաշմըշ օլան Սիւյշօ գուրշուլնա վու-
րուլուպ , վէ թէթէլէնիպ էսկի-գաղա-
րալը Յօնի հայեէն թուլթուլմուշ տուր :
Անըն իւզէրինէ էթրաֆտան գապթիյէ
վէ ասքէր եէթիշմիշ վէ ճիվար քէօյիւլէր
պիրլէշմիշ իտէտէ , պուշարըն ճիւմէսինին
պիւթիւրիւլմէսի գապիլ իքէն , էշգընա-
նըն իւլիսի թօթու նամ տիկէր Ֆիլիպ ,
իւշ տէօրթ սէնէ էվլէլ պուրալարտա
հայտուլուգ իթմիշ , վէ հէր օրմանըն
քէօշէ վէ պուճաղընր էօյրէնմիշ ատամ
օլմասըյա , պիր թագրիպ պուլունտուգ-
լարը գօրուտան Բօսթի Պալգանըն կէշ-
միշ պուլունմալարըյա , արգալարընտան
հիւճիւմ օլունարագ , իշէրինտէն Զիշթօ-
վալը Ալէգօ չօրպաճընըն օղու եօրկի , վէ
էշգընանըն պալրագտարը օլան Շիպգալը
Եուվան թէթէլէնմիշ , վէ եինէ Զիշթօվալը
Քէօր Տօնչօ օղու Եուվան վէ Գըրգանըգը
չապպ էմրէտ տիկէր Եուվան հայեէն
թուլթուլուպ կէթիլիլմիշ , վէհասըլ օ-
թուգ քիշիտէն օն պէշ քիշի գատար գալ-
տըղլարը հալտէ , էշգընայի մէրգուլէնին
հէր պիրի պիր թարաֆա տաղըմըշ իտէ-
տէ , հէր թարաֆա թագիպ օլունա-
րագ , սօնրատան եինէ Զէշթօվալը Գա-
րագճը օղու Բէթրի վուրուլուպ , գա-
ֆասը քէսիլմիշ վէ Սօֆիալը Տիմիթրի
հայեէն թուլթուլմուշ , վէ տահա սօնրա
Զիշթօվալը Թօտօրի վէ Սօֆիալը Նիգօլա
տախի էլէ կէշիլիլմիշ , վէ տիկէրլէրի պիր
թարաֆտան էլէ կէշիլիլմէքտէ պուլուն-
մուշ տուր : Էլտէ օլանլարըն ճիւմէսի
միւրթէքիպ օլուգլարը ճիւնայէթլէրինի
իգրար վէ իթիւրաֆ իլէ պէրապէր , տիւշ-
մէն շէրինէ օղրատըղլարընր սէօյլէեօր-
լար իտէտէ , պուշարըն գապահաթլարը
էմիլիլթի մէմլէքէթի իսլալ իտէն ճիւնա-
լաթը աղիմէտէն օլմասըյա , ճիւմէսի ի-
տամ իլէ հիւքմ օլունարագ , չիմտիլէք իշ-
լէրինտէն էսկի Զաղարալը Յօնի վէ Սօֆ-
իալը Նիգօլա թրնօվատա սալպ օլուն-
մուշ տուր : Տօրեանտա կէօրիւնէն ֆըր-
գայի էշգընա տախի միւնհէգէմ վէ բէրի-
շան իտիլէրէք , իշլէրինտէն Տօրեանը Գու-
լա օրատա , վէ Օթլուգ քէօյիւլէ Բէթրի
Սօֆիա Պալգանընտա , վէ էտիրնէլի բուճ-
հաճի թանաշ , վէ Օթլուգ քէօյիւլէ Սա-
բօթին , վէ էսթօվեան օղու էլեա , վէ
Շիպգալը Նէտօ Ֆիլիպտէ թուլթուլուպ ,
անլէրին տախի սըրասըյա իճրայի ճէգա-

լարը մուգարրէր պուլունմուշ տուր : Էշ-
գընանըն գարընտան միւրուլինտէ Զիշթօ-
վատա կիտիպ գալըգլա պուշարը կէշիլիլմիշ
օլան Սիմեօն վէ Եուվան վէ տիկէրՍիմեօն ,
վէ Լիճան գարիյէսինտէն էշգընաեա րագը
վէ շարապ կէօթիւրէն Պագգալ Անկէլի , վէ
էշգընաեա իւշագաթ իթմիշ օլուգլարը
հալտէ , եարը եօլտան տէօնմիւշ օլան
Զիշթօվալը Քէօր Թօտօր վէ Ապաճը տի-
կէր Թօտօր վէ Եօրտան վէ պագգալ Նի-
գօլա տախի թուլթուլուպ , հապս իտիլ-
միշ տիր , էշգընանըն մէյտանա չըգա-
լըմաթընտա էն զիյատէ դայրէթ վէ խըտ-
մէթ իտէնլէր իսլամ վէ Պուլղար ալէլ
ուճուճ քէօյիւլէր օլուպ , հաթթա Բօս-
թի Պալգանընտա էշգընանըն հասը ու-
թագեթիլտէ , ճիվարտա վագը քէօյլէ-
րին Պուլղարլարը տախի սօրալարա եէ-
թիշիպ , ճիւմէսի բէք կիւզէլ դայրէթ
իթմիշ տիր : Խուսուլթիյէ Պալգանտա
օլան Պուլղարլար էշգընատան իխթիֆա
իտէնլէրի արամագ իշին Պալգանըն հէր
թարաֆընր թէհարրիյէ տիւշիւպ պուլ-
տուգլարընր հիւքիւմէթէ թէսիւմ իտի-
եօրլար :

Թեւա :

— Ան ապ Բուսճուգլու օլուպ , պիր
միւտտէթտէն պէրու եէրկիլիյէ կէշմիշ
օլան Բուսսայի էշգընատան Գօսթաքի
վէլէտի Տիմիթրինին տախի թուլթա ֆըր-
գասընտա թուլթուլուպ , տիւնքի կիւն
թըրնօվատա սալպ (ասմագ) իտիլ-
միշ իտուկի ալընան ախպարը (խա-
պէրլէր) թէլէղրաֆիյէտէն միւսթէպան
օլմուշ տուր :

Թեւա :

— Ղագէթամըղ տէրտէթի թապ
իքէն , Ղապրօվալը Ալլամ նամ շագընըն
տախի թուլթուլուպ , էմրի իսթինթա-
գընըն իճրասըյա պէրապէր չէգապէթի
թէպէյեիւն իտէրէք , Ղապրօվատա սալպ
օլունտուլու ալընան թէլէղրաֆիյէտէն
մաէլինտէն անլաշըմըշ տուր :

Թեւա :

ՀԱՎԱՏԻՍԱԹԸ ԽԱՐԻՃԻԾԵԼ

Ավսթրիա իմբերաթօրու հաղրէթ-
լէրինին Մաճար գըրալըղը թաճընր կիւ-
մէք զիւնէթի , ալաֆրանկա յաւիս սէ-
քիգտէ պաշլամըշ օլուպ , պու միւնասէ-
պէթլէ իմբերաթօր հաղրէթլէրի , խալ-
լիճէ ճիւնհալըլարա իհսան պուլեուր-
մուշ տուր :

— Բուսիա իմբերաթօրու իւզէրինէ
թապանճա պօշալտան Լէհլինին իսթին-
թագը ղագէթալարտա օգուլմագա պաշ-
լամըշ տըր : Մէրգուճ էվլէլ էմիրտէ պիւ-
տիրիլտիկի միսիլու , Պէլճիգատան կէլ-
միշ օլմաեղպ , իքի սէնէտէն պէրու ֆա-
րիստէ օաքին իթմէքտէ , վէ ֆապրիգա-

լարտա չալըմագտա իմիշ, թապանճանըն
բաթլաեընտան մերգուժուն էլի զա-
եթլի պերելնմիշ տիր:

Մեզքիւր խապեր Բէթերսպուրկա եւ-
թիշտիկինտե, քեաֆէնի քիլսեւերտե
տուալար օգուժուն, վե ուժուն գան-
տիլ տոնանմալարը հազըրըղը կէօրիւ-
մէքտե իմիշ:

— Մեքսիգաստան յունիս 7 թարիլի
ալընան խապերէրէ նէզարէն, ժուա-
քիսթլէր Մեքսիգո իւզէրինէ իւրիւմէք-
տե օլուպ, վե Մագսիմիլիէնի տախի ճէնք
էսիւրի մագամընտա Մեքսիգո շէ հրինէ
կէօթիւրմէքտե իմիշէր:

ՆԵՎԻՅԵ

Մայիս 29, 1867.

Կէչէն բազար իրթէսի կիւնիւ, հաւա-
քէք ֆէնա օլտուղու հալտե, եհնէ փա-
րիս էքսօզիսիօնուժտա ալթմըշ պիւտէն
զիւտաթէ թէմաշէկեան պուլունմուշ տուր:

— Պօսթընտա (Նիւ-իւնիւնտ) 2.250
օրուժիւ պուլունուպ, կիւնտե 17.125
կալօն սիւտ սաթապիլմէքտե իմիշէր:

— Հէր նէ գատար կէչէն, հաֆթա Ա-
օթանէտէն Աւերիգաեա եէնի քիւշտ
օլունան վարնա թարիգիլէ 15-16 կիւն-
տե կիտէպիլէճէք տիր տէյի պիլտիրմիշ
իտիք իսէտե, իսթամպուլտան Լօնտրաեա
7 կիւն հիսապա գօյմուշ իտիք, պուլ կիւն-
քի զապէթատա օգուժունուղունա նէզա-
րէն, իքի կիւն տահա թէնգիլ իթմէմիգ
լազըմ կէլմիշ տիր: շէօյլէ քի շիմաի իսթան-
պօլտան վարնա թարիգիլէ փարիսէ 41-2
կիւնտե վասը օլունապիլմէքտե օլուպ,
վե Լօնտրաեա իսէ, 5 կիւնտե եթիշիւ-
մէքտե իմիշ: տիրմէք տիր քի, պուլ հիսապ
իլէ իսթանպօլտան Նիւ-էօրգա 131/2 եա
14 կիւնտե վասը օլունապիլմէքտե տիր:

— Բրէնս իմէրիալ իէքմիլէն քէսպի
իֆագաթ իտէրէք, Ս. Գլուտան փարի-
սէ ագիմէթ իթմիշ տիր:

— Ճափօնտան վօշիկթօնա մէմուր-
լար կիտէրէք, զըրիլը կէմի սաթըն ալ-
մագտա իմիշէր:

— Փարիս զապէթալարընտան պիլի-
սինտե օգուժունուղունա նէզարէն, Բու-
օիա իմէրաթօրու հազընթէլի փարիսէ
օլան սէյեահաթլարը ուղուժունա պէշ
միլեօն ֆրանգ թախսիս իթմիշ, փարիս-
տե օն կիւն գատար իգամէթ իտէպիլպի,
կիւնտե 20 պին լիւրա մէսարիֆ իտէճէք,
վե էօյլէ պիլ զաթը մուաղղամա էօյլէ
եազընըր իմիշ:

Միւշարիլէյ հազընթէլի Տէր-սաա-
տէթէ տախի թէշտիֆ իտէրէք, կիւնտե
օլ մըգտար մէսարիֆ իլլէսէ, պիլգիմ տա-
իի մէքքիւր ֆրանսըղ միւշէլիֆինին սէօյ-
լէտիկինի թէքէրիւր իտէճէկիմիլ պիլիշ-
թիպա հ տըր:

— Մօսկուտա տախիլի սանայիյէ տա-
իլի պիլ սէրկի քիւշտ օլունաճագ իմիշ:

— Տընտօգստա (Իրլանտա) մուգիմ
Հուլմալը Գաթօլիլլէր, քէնտի պաշրա-
հիպիլի պուլունան տօգթօր Բիէրօնա
չիֆթէ պարկիլիլ պիլ ֆայթօն հէտիլէ
իթմիշէր օլուպ, հէտիլէի մէքքիւր հազ-
գընտա քէնտի թէշէք քիւրինի շու վէճէ
իլէ պէեան իթմիշ տիր:

« Պիւրատէրլէր. — Պու միսիլու Բապ-
պա մագպուլ ստտագալար հազգընտա,
աղիգ Ֆիլիպ Նէրի շու վէճէ իլէ խաթթը
քէլամ իլլէմիշ տիր: « Պու տուր պիւ-
շիւք ֆագիլէթ, պիլ քիշի քի պիլ տիկէրին
սէմալէ տէօրթ աթըր արապա իլէ չըգ-
մասըն կէօրմէյէ արգու իտէր, վե օ-
նա եարտըմ տախի իտէր: « սիգ շիմոի
պէնի սէմանըն եօլունա հազըր իթտինիգ
քէնտի սէխալէթինիլլէ, գանն իտէրիմ
քի, քէնտի հէտիլէնիլլէն հուզուրու րապ-
պանիտե, նէ պիլիլէք շէ օլտուղունու
Աղիլին քէլամալը իլէ տախի թէքմիլէն
գանի օլարագ, մէսըրուրիլլէթինիլլէ գաթ
էնտէր գաթ օլաճագ տըր:

Ի Ե Ա Ն Է

Շու ա թիտէքի իեանէլէր իլէ պիլ զը-
թա մէքթ ուպու մա թէշէք քիւր տէրճ
ու պէեան իտէրիգ:

Մարտիրոս աղա Այվազեան	20
Սիրական աղա Եզէկեան Չմկաճակեցի	15
Կարապետ աղա Եզէկեան »	10
Մկրտիչ աղա Խաչատուրեան տէստ- կեանտար Արմուտանցի	10
Գէորգ աղա Պօղոսեան Արմուտանցի	5
Մեսրոպ աղա Արմուտանցի	2
Յովակիմ աղա Արուծեան	3
Մանուկ աղա Կասմըցի	2
Սերուրէ աղա Արմուտանցի	2
Նահապետ աղա Խմորարար	5
Մանուկ աղա Մարտիրոսեան	2
Վարդգէս աղա Սարգիսեան	2
Կարապետ աղա Պապիկեան	2
Կարապետ աղա Աւագեան	2
Մարկոս աղա Գրիգորեան	4
Իսմայիլ աղա Արմուտանցի	4
Տ. Բիր Միմիքօ Խմորարար	4-10
Պօղոս աղա Գալուստեան Չմկաճակեցի	5
Սարգիս աղա ձիապան	4
Յովաննէս աղա Գրիգորեան Մատենցի	5
Դաւիթ աղա Տիարալէքիլլի	4
Գրիգոր աղա Մանկասարեան Չմկա- ճակեցի	2
Յովաննէս աղա Հազարցի	4
Մահտեսի Յակոբ աղա Սեբաստացի	5
Ղուկաս աղա Չմկաճակեցի	2
Յովաննէս աղա Չմկաճակեցի	4
Բարունակ աղա »	4-10
Կարապետ աղա Թադուրեան Չմկա- ճակեցի	10
Պօղոս աղա Գրիգորեան Մատենցի	5
Մաթոս աղա Կասմըցի	2

Սարգիս աղա	2
Ղուկաս աղա Մատենցի	4
Խաչիկ աղա Չիմարացի	5
Մարտիրոս աղա Խանդէպեան Չմըշ- կաճակեցի	4
Պաղտասար աղա Չմկաճակեցի	5
Մանուկ աղա Մինասեան Մատենցի	5
Կարապետ աղա Չմկաճակեցի	5
Յովաննէս աղա Շապին Գարա հիսարցի	2-10
Պետրոս աղա Չմկաճակեցի	2
Յովաննէս աղա Մոսիկեան Չմկաճակեցի	4-10
Պետրոս աղա Կարապետեան »	5
Մահտեսի Բարուծիւն աղա »	4-10
Խանպէկեան Սարգիս աղա »	4
	156-10

Պազըր ֆարգը Թէնգիլ	15-10
	445

... Խմբագիր:

1867 Մայիս 5. Պօլիս Բերա.

Բարենպատակ ձեռնարկութիւն մը
որչափ ալ որ ուշ սկսուի, արդիւնքն
չուշանար, եւ գայն երկար ատեն ալ թէ-
պէտ անցած լինի, վաղ գործելու հե-
տեւման փոյթն կըզգացուի:

Ահա նոյնպէս Չիւրիլլիկիւ փռան
վարպետ Այվազեան մեծարգոյ Մարտի-
րոս աղան ալ փութաց հետեւեալ դուզ-
նաքեալ նպաստին գումարն ձեր ազնու-
ութեան հանգանակելով ուղարկել, որ
բարեհաճիք իզմիտի գիւղօրէից խղճալ-
եաց համար կազմուած մասնաժողովոյն
յանձնել:

Որով մեամք խորին յարգանօք
Գալուստ Վ. Լճեցի

Մա թէէսսիլլէ պէեան իտէրիգ քի,
պալեատէքի իեանէնին թօրանմասընա
վե թարաֆըմըզա թէօլիմինէ հիմմէթ ի-
տէն գաթ, կէչէնիլլէտե Չատիկ միւնա-
սէպէթիլլէ տախի պիլ մըգտար իեանէ
թօրամըշ, կիտիպ թէրսանէտէքի պիշա-
րէկեանէ տաղըթմըշ, վե պատէհու
Մանգուլմէմիլլէ տէրճ ու իլան իթտիր-
միշ իտի իսէտե, սօնրատան պաշղալարը,
թարաֆըմըզա պիլ իքի մէքթուպ կէօն-
տէրէրէք, մերգուժուն թօրլաւորը մէպ-
լաղ իշին, պին դուրուշա եազըն օլտու-
ղու հալտե, անճագ 80 զուրուշ գատա-
րըն տաղըթմըշ, վե պազըսընըն հիսա-
պընը եանըշ սուրէթտե իլան իթտիրմիշ
տիր տէյի թէշէք քի իլլէմիշէր տիր:

Պիզճէ պու խուսուս գարանըզտա
տըր, լաքին էկէր սահիհ իսէ զիւտա-
սիլլէ տեպլանմաեա շաեան տըր. իմոի
պի թարաֆըզա ըրայէթէն վե ատալէ-
թին խաթըր իշին անճագ պու գատալ-
ճըգ իշար իլէ, թէպիլլէյի զեմմէթ իթ-
մէքլիկի մէրգուժագթըն քէնտիսինէ թէրք
իտէրիգ:

— Պիլ գաշ տէֆա մա թէէսսիլլէ
զիւրինի կէշտիկիլիլլէ Եալագ-տէրէ նամ
գարիլլէտէքի խաթալըգ հազգընտա, ի-

եանէ սանտրզը թարաֆընտան կէօնտէ-
րիւրէք, էմրի թէտալիսինէ հիմէթ ու
իզտամ իթմիշ օլան տօգթօր Եղիա է-
ֆէնտի ներկարարեան թարաֆընտան,
թարաֆընտան կէօնտէրիւրէն յարօրթօնու
այնէն տէրճ ու պէեան իթմէքիլի ճայիզ
կէօրթիւշիւզ տիւր, վէ միւ մայիլէյէ է-
ֆէնտի հագգընտա մէզքիւր գարիլէ է-
հալիսի թարաֆընտան իզհար գըլընտան
թէշէքքիւրի տալիս, շու միւնասէպէթ-
լէ իշար իտէրիզ:

• • • Խմբագիր •

Այս խնդրանագը համեմատ ահա կը խոր-
կեմ ձեզի համառօտ «րափօրթ» մը Մէրտէ-
կէօզ ու Ելալագ-տէրէ գիւղերուն մէջ պա-
տահած հիւանդութեանց գլխաւոր կէտե-
րուն վրայ, որն որ կը յուսամ թէ ընդունե-
լի եւ օգտակար պիտի ըլլայ շատերուն՝ ու
որոնք համակրութիւն ունեցան յիշեալ գիւ-
ղօրէից աղքատ ժողովրդեան վրայ:

Արդէն ծանօթ է ձեզի որ Մէրտէկէօզի
մէջ «գըզամուզ» կոչուած հիւանդութիւնը
ճարակած էր գլխաւորապէս, եւ «գարա
հիւմա» կոչուած հիւանդութիւնն ալ յա-
ռաջ գացած էր Ելալագ տէրէի մէջ, թէեւ
մէկ երկու անձինք կային Մէրտէկէօզի մէջ
նոյն ախտէն բռնուած, որոնք փոխուած է-
ին Ելալագ տէրէ եկած ու հոն եղող հիւանդ-
ներուն հետ նստած ելած ըլլալով:

Արդեւ Մէրտէկէօզի մէջ ճարակած «գը-
զամուզ» հիւանդութիւնը, ըստ որում նոյն
հիւանդութիւնը բժշկական միջամտութեան
այնքան կարեւորութիւն չունի, բացի մէկ
քանի մանր գըզուշութիւններէ, կուզեմ յա-
ւէտ խօսիլ Ելալագ տէրէի մէջ արծարծած
այն խիստ տարափոխիկ եւ վտանգաւոր հի-
ւանդութեանը վրայ, որուն երթակայ եղող-
ները կրնան աղէկ հասկնալ թէ նոյն հիւան-
դութիւնը ինտոր մահառիթ ներգործութիւն
մը կրնէ մարմնոյն կազմութեանը մէջ գըտ-
նուած գրեթէ իւրաքանչիւր ջղային, մըկա-
նական, արիւնային եւ մորթային գրութիւն-
ներուն վրայ: Աս պատճառովն է եւս որ կը
կոչուի թիֆօ:

Անշուշտ աս հիւանդութեան մէջ ամենէն
երեւելի բանը՝ որուն տակը կը ճնշուի ախ-
տացեալը, ըղեղին նկատմամբ է, քանզի թէ
եւ աս հիւանդութեան մէջ ըղեղը ու ջղային
գրութիւնը ըստ ինքեան բնական եւ առողջ
կը տեսնուին: սակայն ըղեղը պատող մաշ-
կերը ընդհանրապէս արիւնով լեցուած կըլ-
լան, որով կը հետեւի անբնական տաքու-
թիւն գլխոյ, որմէ խիստ կը գանգատին հի-
ւանդները, եւ աս նոյն բանը յառաջ երթա-
լով բոլոր մարմնին մէջ, կը հետեւի ընդ-
հանուր տաքութիւն մարմնոյ:

Թէ եւ աս հիւանդութեան երթակայ եւ
զող անձը գլխաւորապէս կը տառապի գըլ-
խոյ տարօրինակ տաքութեան կողմանէ, սա-
կայն երբոր հիւանդութիւնը անգուսպ յա-
ռաջ երթայ, բոլոր ջղային գրութիւնը կը
ներգործուի, անանկ որ հիւանդը կսկսի գան-
գատիլ թէ գլուխը սաստիկ կը ցաւի, որն
որ ալ աւելի յառաջ երթալով հիւանդին վը-
րայ խենդենալու նշաններ կը տեսնուին:

Քնոյ պակասութիւնը՝ որ աս հիւանդու-

թենէն բռնուողներէն շատերուն վրայ կը
տեսնուի, թէ որ առջեւը չառնուի, կըրնայ
հիւանդը մինչեւ 50 ժամ կամ աւելի ար-
թուն մնալ: Եւ թէ որ ալ աւելի յառաջ
երթայ ցաւը՝ կրնայ աւելի ծանր հետեւանք-
ներ մէկգմէկու յաջորդել, մինչեւ որ մահը
վերջացնէ բոլոր տեսարանները:

Մկանունները ազատ չեն անոր ներգոր-
ծութենէն: Հիւանդները ինքզինքնին բոլո-
րովին ուժաթափ ու բոլոր մկանուններուն
մէջ բաւական սաստիկ ցաւեր կըգան: Քիչ
մըն ալ ծանրանալով միզային փամփուշտը
եւ աղիքները իրենց գորութիւնը կը կորսն-
ցունեն: Նմանապէս ծամելու, կլլելու եւ
ձայն հանելու մկանունները իրենց ուժը
կը կորսնցունեն: Ինչպէս չի կրնար դուրս
երկնցունել, կերակուր կամ ըմպելիք կամաց
եւ դժուարութիւնով կը կլլէ, ձայնը կը տը-
կարանայ ու խօսակցութիւնը անհասկնալի
կերպով կարտասանէ:

«Շնչառութեան գրութիւնը» կրնայ ներ-
գործուիլ: Չանձրացողիչ հագ, թոքային
հիւանդութիւն չատ անգամ կը պատահին
աս հիւանդութեան մէջ: Աս պատճառով կը
ծագի արագ շնչառութիւն, որ ատեն շըր-
թունքներն ու դէմքը իրենց գոյնը կը կոր-
սնցունեն:

«Լեարդը» կրնայ բաժանորդ ըլլալ սոյն
հիւանդութեան:

«Նրկամանց հիւանդութիւն» կրնայ
յառաջ գալ: Երբեմն միգրացելութիւն կը պա-
տահի ու ան ատեն բանը մահուամբ կը վեր-
ջանայ:

«Մորթը» ազատ չէ իր բաժինը ունե-
նալ: Ընդհանրապէս հիւանդութիւնը սկը-
սելու չորրորդ օրէն մինչեւ եօթներորդ օ-
րերուն մէջ մարմնոյն վրայ կսկըսի դուրս
տալ, նախ կուրծքին եւ ուսերուն առջեւի
մասերուն վրայ աղէկ կը տեսնուին անոնք:

Երկրորդական չարիքներ ալ կրնան ծա-
ղիլ աս հիւանդութեան մէջ, ինչպէս «էրի-
զիբէլաս» կրնայ ըլլալ թէ որ ատ ցաւը տի-
րած ըլլայ ան ատենները: Անանկ ալ հի-
ւանդին զանազան մասերուն վրայ «կանկ-
րենա» ըլլայ միշտ ճնշման երթակայ ըլլա-
լով, կամ վերքեր բացուին երկայն ատեն
մէկ կողմի մը վրայ պատկած մնալով:

Ահա ասանկ է աս հիւանդութեան վեր 'ի
վերոյ ստորագրուած բնութիւնը, որն որ կը
տեսնէ ընդհանրապէս տառնել չորս օր կամ մին-
չեւ քսան եւ մէկ օր, երբ կսկըսի հիւանդը
աղէկի դառնալ, եւ օր ըստ օրէ գորանալ,
թէ եւ ասիկայ ըստ մեծի մասին կախեալ է
հիւանդութեան սաստկութենէն, հիւանդին
առողջ ըլլալէն ու իր երիտասարդ կամ ծե-
րացած ըլլալէն, ինտոր եւս զինքը դարմա-
նելու ու պահպանելու պարագաներէն ալ:

Կրնայ հարցուիլ թէ՛ աս հիւանդութիւնը
ի՞նչ պատճառներէ կրնայ յառաջ գալ: Աս
հիւանդութիւնը թէ եւ կլլմայի ներգործու-
թենէն անկախ, տակաւին կրնան հետեւեալ
պատճառներէն ծագիլ, ինչպէս՝ երբոր կեն-
սական գորութիւնը կը տկարացնէ մէկը մը-
տաւորական կամ մարմնի չափազանց աշ-
խատութեան եւ հոգնութեան ինքզինքը տա-
լով:

Ասիկայ կը բացատրէ թէ աս հիւանդու-
թիւնը բաղդատմամբ ինչո՞ւ համար չա-
կը պատահի չափահաս անձանց մէջ: Գար-
ձեալ այն անձինքներուն մէջ՝ որոնք բազ-
մութեամբ կը բնակին բաւական օդափոխու-
թիւն չունեցող սենեակներու մէջ, եւ ա-
նոնց մէջ ալ՝ որոնք բաւական անդառառ
կերակուրներով չեն սնանիր: Եւ ասիկայ կը
պարզէ թէ՛ աս հիւանդութիւնը ընդհանրա-
պէս ինչո՞ւ կը պատահի ստորին աստիճանի
եւ չքաւոր անձանց մէջ:

Գարձեալ աս հիւանդութիւնը կը պատա-
հի այն տեսակ մարդոց մարմինն արտաշայ-
տած մէկ մասնաւոր թոյնէն, որոնք երկայն
ժամանակ բաւական կերակուր չեն գտնե-
րուելու, միանգամայն իրենց բնական տե-
ղերուն մօտերը սատկած կենդանիներէ ելած
գարշահոտութիւններով լեցուն կըլլայ, ինչ-
պէս փողոցներու մէջ մեռած կենդանիներու
դիակները ձգելէ եւայն, որոնք փտութեան
դառնալով օդը իրենց թիւնաւոր մասունք-
ներով կապականեն:

Գարձեալ՝ բուն իսկ հիւանդին արտաշնե-
շութիւնը կրնայ հաղորդել նոյն հիւանդու-
թիւնը իրեն սպասաւորութիւն ընողներուն
կամ մինչեւ անգամ բժիշկին, թէ որ բաւա-
կան զգուշութիւն չընեն: Հետեւապէս անոնք
որ աս տեսակ հիւանդներու տես կերթան,
պէտք է մեծ զգուշութիւն ընել հիւանդին
չմօտենալու, որչափ որ հնարաւոր է: Աս
տեսակ հիւանդները թէ մեռնելէ եւ թէ ա-
ռողջանալէ ետքը պէտք է անոր գործածած
ամէն հանդերձները, եւ անկողնոյ վերաբեր-
եալ բոլոր լաթեղենները ու սենեակը աղէկ
լուալ, եթէ ոչ՝ փտանք կայ որ անոնց մի-
ջոցովը ուրիշները հիւանդնան:

Որչափ որ կրցի հասկնալ Ելալագ տէրէ
գիւղին մէջ մինչեւ աս հիւանդութիւնը մը-
տած է անցեալ դեկտեմբեր ամսուն մէջ,
անոնցմէ մէկը Գալագ կոչուած գիւղէն իր
հետը հոն բերելով: Եւ որովհետեւ գիւղա-
ցիք մանաւանդ աս վերջին տարիներու մէջ
չքաւորութեան անդիի ծայրը հասած էին,
մինչեւ անգամ սոսկ հացի կարօտ մնացած
ըլլալով, եւ ուստի ասով իրենք արդէն նա-
խապատրաստ էին աս հիւանդութեանը չու-
տով երթալայ ըլլալով:

Մնացածը ետքը:

Ի Լ Ա Ն

Մանգուսէնին հէր կիւնքի նիւսիէսի,
Պէյ-օղլունտա թարափ-պաշընտա էկիւնի
թիւթիւնձիւ Խաչատուր աղա Մարգար-
եանըն 67 նիւմէրօյու տիւքքեանընտա:
Երին այնի մահէլտէ թիւթիւնձիւ Սիհ-
րան աղա Մէնէվիշեանըն 47 նիւմէրօյու
տիւքքեանընտա սաթըլմագտա տըր:

ՍԱՀՈՂ ՂԱԶԻՍԱ
ԳՐԱԳԵՏ Ե. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԼԵՎԱՆՔ ԶԵՐԱԼՏԵՆ ԹԱՊԵԱՆԵՍԻՆՈՒ
ԵՒՍՈՒՆԵԱ ՏՈՂՈՒ ԵՍԼԵԱ, ԵՍՏՈՂԱՆ ԱՊՐԵԼԵ
ԳԵՐԵՐԵԼԵԱ ՆԻՔԵՐՈ 467: